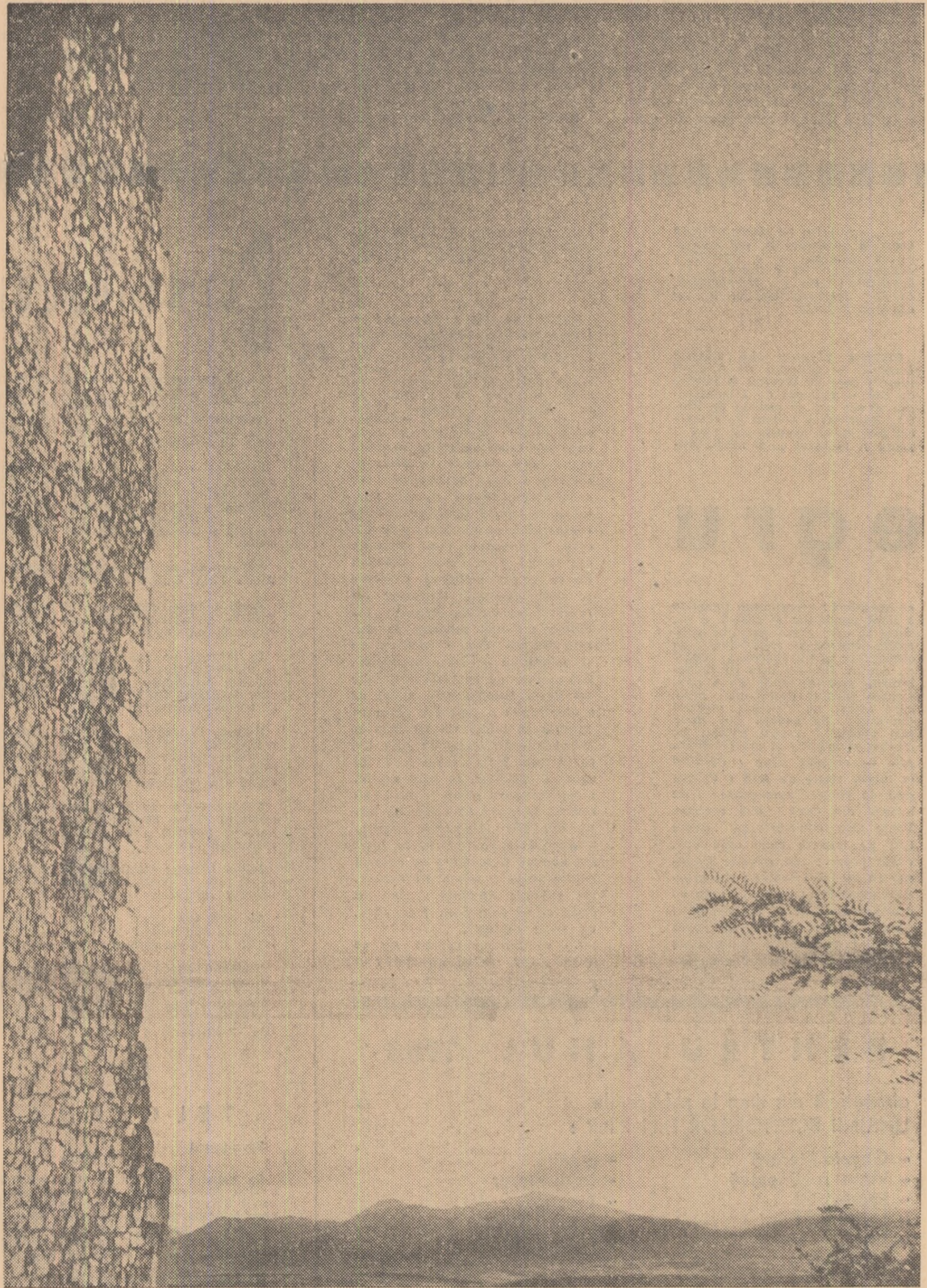

GAZETA LITERARA

LA CETATEA NEAMȚULUI

Fotografia: DAN GRIGORESCU

GEORGE MUNTEANU

PROGRESE ALE CERCETĂRII ISTORIOGRAFICE

AL. ANDRÎTOIU

STEAGURI ÎN MERS

Steaguri în mers. Și ostașii urmîndu-le cu pașii în ropot de ploaie roșie și-n ritm de ciocane ce bat forme noi, — zărim cite-o armă în țevă cu floare cum trece prin toamnă. Copiii, la geam, se saltă să vadă și văd numai floarea căci arma rămîne mai jos de pervaz. Un-doi! Și un cîntec se joacă de-a zarea.

Și zarea se joacă de-a cîntecul, iar oameni cărunți înfloresc la pervaz, sint foști insurgenți care steagul colanței ei primii l-au dus către clipa de azi.

Și soarele trece bogat spre Băneasa pe ruta Soarelui de Nord, orbitor. În marșul ostașilor iată-o: istoria și iată-le scuturi purtate pentru să apere inima liniștii noastre.

Asistăm și în anul acesta la un avînt susținut al cercetărilor de istorie literară, după cum au dovedit-o — între altele — numeroasele contribuții substanțiale publicate cu prilejul comemorării lui Eminescu, sau cu acela al examinării rezultatelor înregistrate de literatura noastră în ultimele două decenii. În legătură cu aceste progrese recente, s-ar putea face, desigur, numeroase distincții de ordin general, însă mai fructuoasă poate fi deducerea lor din examinarea comparativă a citorva cazuri particulare, adică a unor lucrări recent apărute și prin aceasta delimitării pentru actualul puls al investigațiilor.

Instructive din mai multe puncte de vedere, în sensul de mai sus, mi se par amplele studii: Lucian Blaga de Ov. S. Crohmăniceanu, Anton Pann de Paul Cornea și Ion Agăbiceanu de Mircea Zăciu. Genul proximal care, în cazul de față, permite o confruntare utilă, îl constituie înrîndirea pe anumite laturi a subiectelor, a structurilor lucrărilor. Astfel, subiectele celor trei lucrări sint dintre cele dificile în cel mai înalt grad, fie prin caracterul extrem de contradictoriu al opere cercețate (Lucian Blaga), fie prin factura cu totul singulară a carierei și creației în discuție, ostilă clasificărilor la îndemînă (Anton Pann), fie prin cantitatea enormă de opere care trebuiau avute în vedere (Ion Agăbiceanu). Pe de altă parte, cu deosebiri neglijabile de la un caz la altul, structura celor trei lucrări aparține tipului zis micromonografic — mai dificil, credem, într-un sens, decît al monografiei ample desfășurate, judecînd cel puțin după dictonul potrivit căruia e nevoie de timp pentru a scrie scurt...

În funcție de similitudinile arătate, care fac posibilă comparația, cea mai izbăvitoare trăsătură comună a celor trei micromonografii, de natură a le conferi dintr-o dată prestigiu și credit față de cititori, este întinderea și calitatea informației. În ciuda spațiului parcimonios pe care și l-au fixat, autorii au lucrat cu toate materialele bibliografice în față, începînd de la cele de prim ordin, minuind deci o informație enormă, străbătînd întreaga fază dificilă a trierii acestora, spre a ajunge la esențial, la semnificativ. Dovadă e nu numai bibliografia menționată în lucrările lui Cornea și Zăciu (la Crohmăniceanu lipsesc) ci și indicii în discuție, care, deși utilizării și pe tot parcursul expunerii. În cazul lui Zăciu, de pildă, completarea informației despre volume cu străbătarea manuscriselor și mai cu seamă a periodicelor în care au rămas îngropate scrieri de ale lui Agăbiceanu (cf. Căsnicia lui Ludovic Petrescu, în Cosinzeana II, 1912, nr. 8—27) se soldează cu cea mai cuprinzătoare descriere de pînă acum a operii prozatorului ardelen. Paul Cornea, la rîndul său, confirmă și în discuție o dată pasiunea și înțușia descoperitorului de izvoare inedite, pune la contribuție, în afară de materialele mai lesne accesibile, amintirile ignorate pînă acum ale lui George Ucenescu, un elev al lui Anton Pann, ceea ce-i îngăduie să întregască portretul moral al scriitorului cu cîteva trăsături demne de tot interesul. În cel privește studiul lui Crohmăniceanu, el vîdește pe prisosință înțelegerea faptului că o discuție temeinică despre Blaga poate avea loc nu doar prin studierea atență a opere lui, ci și prin

cunoașterea largă a climatului ideologic în care a evoluat gîndul și poetul; în acest sens, referințele bogate la discuțiile asupra „cazului Blaga” din periodicele românești interbelice, ca și cele referitoare la filozofia existenței (Lebensphilosophie) și la expresionismul german, sint pe deplin concludente, — în raport cu celelalte două lucrări, micromonografia lui Crohmăniceanu avînd cea mai bogată armătură de ordin comparatist. Așa încît, fără a detalia mai departe lucrurile, se poate conchide că baza documentară solidă a celor trei studii, cărora nu li se poate obiecta vreo lacună serioasă pe acest tărîm, constituie nu numai promisa majoră a reușitei lor, ci și indicul depășirii categorice a unui stadiu cînd elaborarea unei monografii putea fi concepută de către unii doar pe baza citorva izvoare — și nu de prima mînă.

Porînd de la genul proximal stabilit, se mai poate doar constata că pe cei trei cercetători îi unește respectarea momentelor și modalităților de cercetare fundamentale, indispensabile, — a ceea ce Paul Cornea numește într-un rînd „originea, mediul de formare și instrucția scriitorului, adică elementele de bază pe care trebuie rezemate interpretarea operii și înțelegerea omului”, dimpreună cu auxiliarele în terpretării însăși, adică examinarea stadiului cercetărilor pînă la zi, descrierea și analiza opere. Cît privește însă dispunerea treptelor și minușia instrumentelor de cercetare, aici, după cum se și cuvine, aproape totul îi deosebește pe cei trei istorici literari. În deosebirile rezultă, desigur, nu numai din necesitatea întrebunțării funcționale a mijloacelor, porînd de la specificul obiectului cercetării, ci și din particularitățile înzestrării și formației autorilor. Împrejurarea că, spre exemplu, M. Zăciu sîrștise îndesobit asupra biografiei propriu-zise a lui Agăbiceanu, iar Crohmăniceanu asupra biografiei intelectuale a lui Blaga, se datorește, în fiecare caz dat, percepției exacte a zonelor care pot oferi cele mai numeroase indicii în legătură cu izvoarele și natura principalelor elemente constitutive ale opere. Tot astfel, faptul că Zăciu insistă mai mult decît ceilalți doi cercetători asupra diferitelor momente anterioare ale judecăților de valoare în legătură cu Agăbiceanu se explică, pe bună dreptate, prin cerința de a dărîma o prejudecată estetizantă care a planat în mai mică măsură asupra opere lui Pann (cel puțin printre cunoscători) și aproape deloc asupra lui Blaga. Dar dincolo de acestea și de alte deosebiri determinate de specificul opere studiate, ceea ce atrage mai cu seamă atenția, adăugînd temeiniciei investigațiilor și marca lucrului personal, a unui stil anume de cercetare, organele constituite, sint diferențele provenind din formația și stilul critic particular. În această privință, s-ar putea spune că, — stăpîni în egală măsură de informația trebuitoare și pe instrumentele de bază ale disciplinei — cei trei autori le subsumează total altui principal dispozitiv al cercetării: Crohmăniceanu mai mult demonstrează, Cornea mai mult caracterizează, iar Zăciu mai mult prezintă. De aici nu rezultă, se înțelege, că particularitatea dominantă în cazul unuia l-ar lipsi celuilalt, ci numai că accentul, convergența eforturilor, respectiv zonele

(Continuare în pag. 7)

CARNET DE SCRITOR

TABULE

ION PASCADI

DISCUȚII

REALISM SI VALOARE

Admir splendidul amfiteatru al văii Cerni. Rîul intonează fuși vijelioase pe claviatura albiilor săpate în stîncă. Pare că pînă și vîzduhurile s-au incins de acel fortissimo al cîntecului undelor, căci fiecare sunet se înalță învaluit în aburul vaporilor. Dar, din adîncuri, zvoneste spre vîzoara de piatră arcașul fîșărilor termale. Este piatră cîcioroasă a izvoarelor lui Hercule — cum le spunea romanii; este semnul noilor victorii ale puterii de tîmăduire pe care natura le înregistrează mereu în veșnica-i luptă împotriva bolii. De pe pragurile de stîncă mă privește, neclintit, pînă în negri și zvelți în mohorala verdelui lor închis. Odată, trunchiurile scobite slujeau drept conducte: lemnul acesta rezista decenii întregi acțiunii corozive a apelor sulfuroase și fierbinți. Sint mult mai arătoși însă, așa, sub coroana lor de cetină întinsecă, brobonită — diminețile — cu scînteieri de rouă. Pe măsură ce școlul de piatră se lărgeste, deschiindu-se către înălțimi, panorama devine tot mai amplă, schimbînd cromatica, vegetația, copacii. Crînguri de liliac în tonuri violet, cîmpuri albe de lăcrămioare, picuri de castani și alunșuri dese întinsec, ca o cunună, linia vălurii a piscurilor aspre. Înainte de a cobori defînitiv în albia Dunării, Carpații Meridionali își mai îngăduie aici o adevărată orgie a culorilor. Undeva, departe, zărești nuanța sumbră a codrilor de la Auna, asemenea unui urșor nor de furtună... Adevărată pădure virgină, acest masiv de vegetație nu a fost cucerit încă de către om; dar pădurarii spun că s-au găsit acolo copaci cu trunchiul măsurînd șase metri în diametru.

zării poate o dată și noi splendidii fluturi uriași descriși de pădurari. Iubitorii de flori n-au decît să viziteze calendarul florilor, sera în care se „administrează” anul, luna și ziua florală: imediat după răsăritul soarelui, grădinarul scoate din seră „elementele” corespunzătoare — sădite frumos în lădițe — așezîndu-le la locul cuvenit în calendarul florilor din parcul central al stațiunii, unde ele răsplătesc îngrijirea, răspîndind valuri de parfum. E de reținut că, în acest calendar, cifra fiecărei zile are altă culoare. Nu mai puțin interesantă este vizita făcută maestrului clepsidrelor; sute de „ceasornice de nisip” măsoară timpul în băile fierbinți, căci acest antis cronometru e singurul al cărui mecanism nu se resimte de pe urma acțiunii distructive a vaporilor sulfuroși. Pe de altă parte, respectarea duratei băii — prescripția de medic — are o deosebită importanță aici... Mecanismul fluturii de în din Cheorgheni imi istorisea că, dorind să folosească prilejul (de vreme ce fusese repartizat, iar doctorul nu-i acordase „decît zece minute”), a prelungit cu de la sine putere șederea în apa fierbinte, la un sîert de oră. Fierște, omului nostru i-a venit rău. Clepsidrele trebuie să marcheze minutele cu cea mai mare precizie: ele n-au voie să grăbească sau să întîrzie ca un ceasornic obișnuit, după care te orientezi pentru a merge la film, la spectacol, la întîlnire. Atelierul de clepsidre are foarte multă și mare importanță aici, în stațiune, căci își apără sănătatea și își vestește implacabilă și rapidă fugă a timpului. Pe alcea de pe malul Cerni s-au instalat lădițe copacii cu trunchiul măsurînd șase metri în diametru. Amatorul de curiozități poate întîlni însă aspecte interesante chiar în locuri mult mai apropiate și mai accesibile. În plin centru al stațiunii balneare, trunchiul frumosului exemplar de wellingtonia gigantică are un diametru de 140 cm. Alături de el, e o tîșă splendidă, cu tulpina atîngînd o grosime de aproape un metru, iar în curtea casei pădurarului te așteaptă o veritabilă grădiniță botanică în miniatură, prezentînd cele mai interesante specii de plante arborescente din împrejurimi. Șoseaua montană din apropiere — alături în plină construcție — va fi prima care traversează această porțiune a Carpaților Meridionali pînă la Retezat și Valea Jiului; pe lîngă importanța sa economică, noua arteră are să deschidă noi aspecte turistice de o neasemuită frumusețe. Parcurgînd această șosea, vom

Discuția inițiată recent de „Gazeta literară” în jurul problemelor realismului prezintă un deosebit interes nu numai pentru teoria și practica creației artistice din țara noastră, ci și în contextul confruntărilor de opinii pe plan internațional. Esteticienii marxști, ca și esteticienii progresiști în genere, caută să precizeze cît mai clar accepțiile acestei noțiuni alt de mult folosite; interesul pentru această problemă este generat nu de mania definițiilor terminologice scolastice și a distincțiilor sterile, așa cum consideră unii, ci de înseși legăturile complexe ale dezvoltării artei contemporane. Prin natura lor, ele pretind — pe cît e posibil — ca noțiunile estetice care o definesc să fie adecvate. În ceea ce-i privește pe esteticienii care se situează pe poziții ostile realismului, aceștia se străduiesc să exploateze din plin dificultățile ridicate de complexitatea fenomenului artistic contemporan. Porînd de la faptul că semnificația noțiunii de realism nu este imuabilă, că opera de artă nu poate

fi apreciată științific prin simpla adăugare de epite (cum se mai face citeodată în practica criticilor literare și artistice) asemenea esteticieni se grăbesc să neghe orice conținut precis noțiunii de realism, sau să o identifice cu naturalismul. Înțelegerea artei ca fotografie sau dimpotrivă negarea oricărei funcții reflectorii a artei și ironiile la adresa cerinței veridicității (care, trebuie s-o recunoaștem, apare nu o dată simplist înțeleasă în practica zilnică a criticilor literare și artistice) contribuie în aceeași măsură la ștergerea oricărei demarcații între realism și nerealism. Pe această linie, în numele combaterii naturalismului și a artei abstract-metafizice, Franco Panizza anunță că a sosit era „realismului pur”, golit de orice conținut lumesc, lipsit de orice sens ideologic și dezumanizat. (Revista de estetică, Anno XI, Fasc. I, 1964, p. 51—52). Poziții similare sint numeroase. Într-un asemenea climat discuțiile care se poartă în ultimii ani nu sint lipsite de implicații ideologice și prezintă un interes de prim ordin. Esteticianul marxist Roger Garaudy în lucrarea sa *D'un réalisme sans rivages* (Pion-Paris, 1963) străduindu-se să explice o scriere de fenomene artistice complexe cum ar fi opera lui Picasso, Saint John-Perse, Kafka, ajunge la concluzia că realismul se identifică cu arta autentică, valoroasă. E adevărat, lărgind într-aita sfera noțiunii de realism pentru adepții de „etichete” problema se simplifică mult, dar după cum s-a remarcat pe drept cuvînt (v. Ion Ionescu, Simpozionul de estetică 1964) noțiunea înțetează să-și mai aibă rostul: dacă întreaga artă autentică este realistă, în afara acesteia nu mai rămîne decît non-arta. În cadrul discuției s-a subliniat că problema terminologiei este în

fond convențională. E adevărat, dar terminologia științifică nu operează cu orice convenții ci numai cu acelea care au un conținut precis vîndu-și astfel utilitatea socială. Dacă convenim însă că noțiunea de realism este valabilă pentru întreaga artă, ce nevoie mai avem de ea? Și cum ne descurcăm în aprecierea unor curente artistice din istoria artei, ca romantismul, expresionismul, impresionismul, în cadrul cărora au fost produse numeroase opere de artă valoroase neintegrabile (decît poate parțial) în conceptul de realism? În articolul său *Accepții ale realismului* („Gazeta literară”, nr. 42, 15 oct. 1964) Paul Georgescu amintea pe drept cuvînt un adevăr fundamental: acela că orice operă de artă, fiind în ultimă instanță, un reflex al realității, trebuie să conțină obligatoriu elemente de realism chiar dacă în ansamblul ei nu poate fi considerată realistă. Ce se întîmplă însă în domeniul ca arhitectura, artele aplicate, muzica, unde noțiunile de „imagie a realității”, „reflexare” nu pot fi aplicate decît modificate-le simțitor conținutul? Cît privește literatura, intrucît nu putem avea un „realismometru”, cum vom deosebi atunci operele realiste dar cu elemente de realism de cele realiste? Iar valoarea opere de artă este în legătură cu gradul de realism sau independentă de acesta?

or, practica de secole a creației artistice infirmă o asemenea concluzie deoarece talentul, capacitatea artistului de a sesiza esența realității (uneori chiar în cadrul unei opere nereale) cum este de pildă tabloul lui Pablo Picasso (Guernica) joacă un rol esențial în reușita artistică. Care este atunci raportul dintre valoare și realism? În articolul meu *Despre sfera realismului în literatură* („Gazeta literară”, nr. 40, 1 oct. 1964) Dimitrie Micu arată că: „Valoarea unei opere e determinată... de calitatea de omenească, făcut artistică sensibil”. Admițînd că unul din criteriile valorii estetice este expresivitatea umană, mi se pare evident că discuția asupra valorii estetice a unei opere de artă nu poate decît decanta a priori care metode, curente sau tendințe dau opere bune și care nu, ci poate cel mult să evidențieze măsura în care ele permit, favorizează exprimarea convîngătoare din punct de vedere artistic a idealurilor umaniste. În acest sens istoria artei epocii socialiste este bogată în exemple, evidențînd posibilitățile variate pe care ea le oferă pentru afirmarea umanismului celui mai înaintat, a umanismului comunist, în opere de certă valoare.

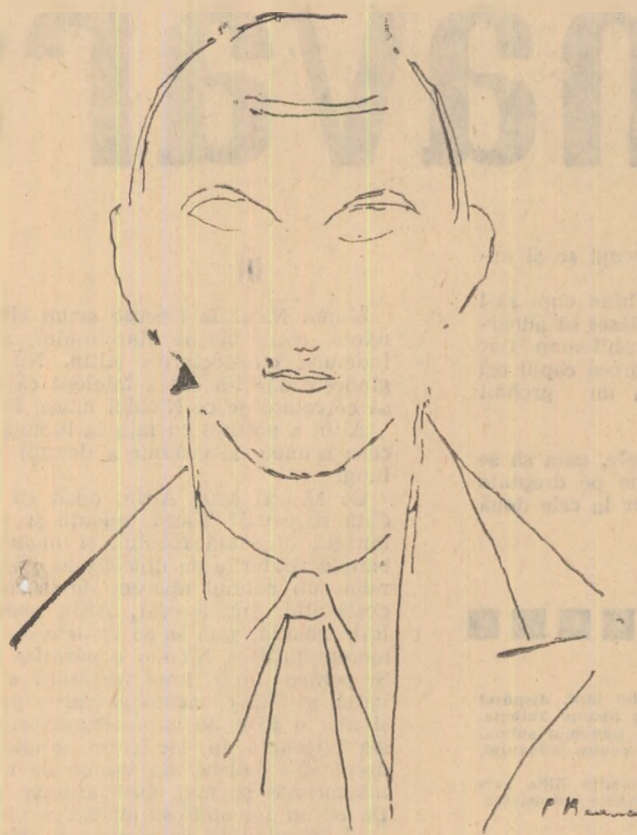
Ce este însă realismul? În discuțiile anterioare a fost făcut bilanțul accepțiilor diferite pe care acest termen le-a căpătat în estetica marxist-leninistă, în teoria și istoria artei și literaturii. Nu este cazul, cred, să ne războim cu ele, alegînd-o pe cea mai „justă” pentru că nu este pentru prima dată cînd dezvoltarea creației umane a fost mult mai rapidă decît inventivitatea oamenilor în crearea unei terminologii adecvate, iar accepțiile diferite ale unui termen intrate acum în uzul comun

(Continuare în pag. 7)

DIN CUPRINS:

EUSEBIU CAMILAR: Ape de primăvară	(pag. 4)
GELU NAUM: Versuri	(pag. 5)
ȘT. AUG. DOINAȘ: Caietele grupului „Poiesis”	(pag. 8)

MIKO Erwin
(Continuare în pagina 7)

Portret de BRĂNCUȘI

B. FUNDOIANU

OV. S. CROHMĂLNICEANU

B. Fundoianu a fost apropiat de Piliat, pentru că a cîntat ca el o natură bucolică, familiară, cu sentimentul tradiției, înrădăcinată în lucruri și în actele vieții omenești. Dar aceasta e o impresie de suprafață. Naturismul „Priveștiștilor” lui Fundoianu înseamnă un nonconformism modernist. Universul campestru e văzut ca o explozie de seve vitale, care coltăpesc existența burgheză, rutinieră și mediocră, inoculîndu-i gustul libertății anarhice vegetale. Volumul — cum o mărturisește autorul însuși în „Cîteva cuvinte pămîntului” de început — trebuia să fie un act de adio, lichidarea unui trecut, de care Fundoianu spune că ar voi să-și lăse mai mult „rușinea”, și îi era dedicat lui Ion Minulescu, „primul cîmpolot al revoltei lirice românești”. Însă și o asemenea interpretare păcătuiește prin simplism. B. Fundoianu — cum o va dovedi evoluția sa ulterioară — a fost o conștiință neliniștită, agitată de impulsuri contrarii: nevoia autentică de împlinire într-o realitate concretă, de identificare cu aceasta și totodată setea permanenței de absolut, de universalitate.

Născut la Iași în 1898, și-a petrecut copilăria la Herța, unde bunicii săi fuseser vreme administratori unei proprietăți. Fundoianu devora cărțile încă din primele clase de liceu. Venea din țirgul lui de provincie cu o informație care speria și la București, s-a apucat să studieze pasionat filozofia. Începu să scrie de pe cînd era elev; primele poezii i-au apărut în „Viața nouă” (1913) și „Versuri și proză” (1915). Erau compuneri inspirate de frecventarea asiduă a simbolistilor francezi, a lui Henri de Regnier în special, din care a și lădat. Remarcatul de Galaction seamănă și în „Cronica” (1915—1916). Născut un adevărat cult pentru Argeșul îndrăzneț, primul, să-l compare cu Eminescu în „Cîmăreața” (1918). El copiază toate poeziile publicate prin reviste, venise pe jos să-l vadă la Văcărești, unde se atunci, îndată după război, era deținut. Numele lui Fundoianu apare înfița oară pe coperta broșurii „Tăgăduința lui Petru”, o apologie juvenilă și entuziasmată a simbolismului francez. Ea conținea sub formă embrionară ideile articolelor pe care Fundoianu le va tipări puțin mai tîrziu în „Șburătorul” și care îl vor atrage mustrările lui Lovinescu.

Interpretarea legii sincronismului ad literam îi displăcuse criticului. Articolele amintite, strînse în volumul „Imagini și cărți din Franța”, cuprinduse diverse considerații despre Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Remy de Gourmont, Mauras, Fr. James și André Gide. Prefața, împingînd însă la limita teoria lovinesciană a imitației, arăta că autorul înțelege să vorbească despre acești scriitori nu ca despre niște străini, intruși, ci dintr-un „intelectualitate”. România „nu e decît o provincie din geografia Franței”, iar literatura română ar face bine să se verse pur și simplu în fluviul impunător al literaturii franceze. Afirmatia era de natură să stîrnească indignare. Eroarea spiritală gravă, care o provocase, se conjuga însă și cu o anumită dispoziție spre ironie. Fundoianu și-a amintit, nu o dată, cu nostalgia de plaiurile natale, chiar atunci cînd a devenit poet francez. La data apariției volumului „Imagini și cărți din Franța”, după ce colaborase la „Insemnări literare”, „Șburătorul”, „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Clopotelul”, „Cuvîntul liber”, precum și la alte publicații mai obscure, devenise unul din principalii purtători de cuvînt ai avangardei literare. Pe pionierii ei la noi, I. Vineu și Adrian Maniu, îl cunoșcuse în casa lui Bogdan-Pitești. De alți scriitori și artiști care vor alcătui apoi grupul „Integral” ca Ilarie Voronca, Ion Călugăru, St. Roll și mai ales F. Brunea il lega o prietenie strînsă. Împreună cu Armand Pascal, creează gruparea teatrală „Insula”. La parte la întemeierea „Contimporanului” și la manifestările acestuia. În 1923 se expatriază, plecînd în Franța, unde sora lui, căsătorită cu Armand Pascal, intrase în compania „Vieux-Colombier”. Continuuă să fiină însă legături cu amicii săi din țară, colaborează la „Contimporanul”, „Integral” și „Unu”, precum și la revista „Adam”. Versurile publicate prin reviste, înainte de plecare, le adună în singura-i volum de poezii românești „Priveștiști” (1930). Sub numele de Benjamin Fondane, în Franța a dus o existență dificilă, încheiată tragic. Luplîndu-se cu mari greutăți materiale, după o călătorie în Argentina, izbucni să devină salariatul întreprinderii cinematografice Paramount. A și scris trei scenarii, care n-au devenit însă niciodată filme, pentru că ar fi trebuit să i le aducă pe ecran doar niște regișori de avangardă ca René Clair, Germaine Dulac, Epslein sau Binuel („Trois Scenarii Cine-poezii”, 1928). El însuși proclama în prefața volumului „Ouvrons donc l'ère des scénarii infournaables”. În casa lui Jules Gauttier, filozoful bovarismului, îl cunoaște pe Leon Chestov. Cum arată paginile postume de amintiri ale poetului publicate recent în „Mercure de France” întîlnirea i-a marcat existența, pentru că a rămas fascinat de personalitatea gânditorului rus.

B. Fundoianu a fost apropiat de Piliat, pentru că a cîntat ca el o natură bucolică, familiară, cu sentimentul tradiției, înrădăcinată în lucruri și în actele vieții omenești. Dar aceasta e o impresie de suprafață. Naturismul „Priveștiștilor” lui Fundoianu înseamnă un nonconformism modernist. Universul campestru e văzut ca o explozie de seve vitale, care coltăpesc existența burgheză, rutinieră și mediocră, inoculîndu-i gustul libertății anarhice vegetale. Volumul — cum o mărturisește autorul însuși în „Cîteva cuvinte pămîntului” de început — trebuia să fie un act de adio, lichidarea unui trecut, de care Fundoianu spune că ar voi să-și lăse mai mult „rușinea”, și îi era dedicat lui Ion Minulescu, „primul cîmpolot al revoltei lirice românești”. Însă și o asemenea interpretare păcătuiește prin simplism. B. Fundoianu — cum o va dovedi evoluția sa ulterioară — a fost o conștiință neliniștită, agitată de impulsuri contrarii: nevoia autentică de împlinire într-o realitate concretă, de identificare cu aceasta și totodată setea permanenței de absolut, de universalitate.

Născut la Iași în 1898, și-a petrecut copilăria la Herța, unde bunicii săi fuseser vreme administratori unei proprietăți. Fundoianu devora cărțile încă din primele clase de liceu. Venea din țirgul lui de provincie cu o informație care speria și la București, s-a apucat să studieze pasionat filozofia. Începu să scrie de pe cînd era elev; primele poezii i-au apărut în „Viața nouă” (1913) și „Versuri și proză” (1915). Erau compuneri inspirate de frecventarea asiduă a simbolistilor francezi, a lui Henri de Regnier în special, din care a și lădat. Remarcatul de Galaction seamănă și în „Cronica” (1915—1916). Născut un adevărat cult pentru Argeșul îndrăzneț, primul, să-l compare cu Eminescu în „Cîmăreața” (1918). El copiază toate poeziile publicate prin reviste, venise pe jos să-l vadă la Văcărești, unde se atunci, îndată după război, era deținut. Numele lui Fundoianu apare înfița oară pe coperta broșurii „Tăgăduința lui Petru”, o apologie juvenilă și entuziasmată a simbolismului francez. Ea conținea sub formă embrionară ideile articolelor pe care Fundoianu le va tipări puțin mai tîrziu în „Șburătorul” și care îl vor atrage mustrările lui Lovinescu.

Interpretarea legii sincronismului ad literam îi displăcuse criticului. Articolele amintite, strînse în volumul „Imagini și cărți din Franța”, cuprinduse diverse considerații despre Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Remy de Gourmont, Mauras, Fr. James și André Gide. Prefața, împingînd însă la limita teoria lovinesciană a imitației, arăta că autorul înțelege să vorbească despre acești scriitori nu ca despre niște străini, intruși, ci dintr-un „intelectualitate”. România „nu e decît o provincie din geografia Franței”, iar literatura română ar face bine să se verse pur și simplu în fluviul impunător al literaturii franceze. Afirmatia era de natură să stîrnească indignare. Eroarea spiritală gravă, care o provocase, se conjuga însă și cu o anumită dispoziție spre ironie. Fundoianu și-a amintit, nu o dată, cu nostalgia de plaiurile natale, chiar atunci cînd a devenit poet francez. La data apariției volumului „Imagini și cărți din Franța”, după ce colaborase la „Insemnări literare”, „Șburătorul”, „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Clopotelul”, „Cuvîntul liber”, precum și la alte publicații mai obscure, devenise unul din principalii purtători de cuvînt ai avangardei literare. Pe pionierii ei la noi, I. Vineu și Adrian Maniu, îl cunoșcuse în casa lui Bogdan-Pitești. De alți scriitori și artiști care vor alcătui apoi grupul „Integral” ca Ilarie Voronca, Ion Călugăru, St. Roll și mai ales F. Brunea il lega o prietenie strînsă. Împreună cu Armand Pascal, creează gruparea teatrală „Insula”. La parte la întemeierea „Contimporanului” și la manifestările acestuia. În 1923 se expatriază, plecînd în Franța, unde sora lui, căsătorită cu Armand Pascal, intrase în compania „Vieux-Colombier”. Continuuă să fiină însă legături cu amicii săi din țară, colaborează la „Contimporanul”, „Integral” și „Unu”, precum și la revista „Adam”. Versurile publicate prin reviste, înainte de plecare, le adună în singura-i volum de poezii românești „Priveștiști” (1930). Sub numele de Benjamin Fondane, în Franța a dus o existență dificilă, încheiată tragic. Luplîndu-se cu mari greutăți materiale, după o călătorie în Argentina, izbucni să devină salariatul întreprinderii cinematografice Paramount. A și scris trei scenarii, care n-au devenit însă niciodată filme, pentru că ar fi trebuit să i le aducă pe ecran doar niște regișori de avangardă ca René Clair, Germaine Dulac, Epslein sau Binuel („Trois Scenarii Cine-poezii”, 1928). El însuși proclama în prefața volumului „Ouvrons donc l'ère des scénarii infournaables”. În casa lui Jules Gauttier, filozoful bovarismului, îl cunoaște pe Leon Chestov. Cum arată paginile postume de amintiri ale poetului publicate recent în „Mercure de France” întîlnirea i-a marcat existența, pentru că a rămas fascinat de personalitatea gânditorului rus.

*) Din volumul „Titanic”, 1937.

Nihilismul mistic al acestuia a exercitat o lăscănație puternică asupra sa. Fundoianu își împarte activitatea între poezie și filozofie, cu preferință din ce în ce mai accentuată pentru ultima. Îl soarbe însă ca o bulboană virtutea amestecului de speculații chestoviene, îndrăgirea cu care autorul „Puteții cheilor” se străduia să discrediteze orice activitate spirituală situată în afara credinței orbe (sulerintei și lricii — după el — singurele slări umane autentice, fiindcă generează sentimentul religios). Fundoianu începe să fiină la revista „Cahiers du Sud”, rubrica „Philosophie vivante” și nu mai țipărește decît puține versuri. Ele vor alcătui cuprinsul a două plachete: „Ulyse” (1933) și „Titanic” (1937). O parte, rămasă în manuscrisele poetului au fost reproduse postum, unele în revistele „Poesie 44”, nr. 18, și altele în „Cahiers du Sud”, nr. 287 (1947). În schimb, Fundoianu a publicat cîteva volume de filozofie și de critică literară, toate cu puternice influențe chestoviene și debitoare iraționalismului celui mai radical: „Martin Heidegger sur les routes de Dostoyevski” (1932); „Rimbaud le Voyou” (1933); „La Conscience malheureuse” (1936); „Faux Traités d'Esthétique” (1938). Combatînd în timpul ultimului război, cade prizonier, evadează, e prins din nou, apoi eliberat după armistițiu, ca să fie arestat în 1941 din ordinul Gestapo-ului, expulșat la Auschwitș și ars apoi în cuptoarele de la Birkenau. În manuscris, lasase pe lîngă un sir de poeme șifrate, două lucrări filozofice, „Baudelaire et l'expérience du Gouffre” și „Sur les rives de l'Ulyse”.

Fundoianu arată că a compus versurile care alcătuiesc volumul „Priveștiști” spre a opune unei realități deestabile o altă disparită a ora respectivă. „Poezia aceasta — scrie el — s-a născut în 1917, pe vremea războiului intr-o Moldovă mică cît o nucă, într-o lebră de creștere, de distrugere”. Nimic din ceea ce constituie materia primă a acestui lirism, nu mai exista în realitate. Poetul privea cîrind pe după geamuri amarele cenuși și tobele bătînd moarte; el includea un univers specific în care crea, inventa, astăzi priveștiștii de arătură, miine exaltarea fizică a morții în pine. Scuză poeziei lui descriptive să înainte de toate în faptul că descripția lui nu avea un model real, că „năstrea din negura minții, ca o profesare înfrîmă împotriva pesajului mecanic, de gloante, de sîrmă ghimpață, de lanțuri”. („Cîteva cuvinte pămîntului”, în „Viața nouă” și „Versuri și proză”, 1915). Dar această tendință de a opune mecanicii de mente a războiului, tehnicii lui distructive, și criminale, forțele vieții în forma lor stihiale, natura ultragrafă cu sevele în revulsie, „sufletul” firii străină de imperiul mașinilor, clocotind în tot ce ne înconjoară caracterizează lirica expresionistă. Lecturile franceze ale poetului, referințele lui chiar în prefața „Priveștiștilor” la Fr. James, au încurcat lucrurile. Nu știu dacă Fundoianu a avut vreun contact cu lirica germană mai nouă și noțele sale de lectură nu o mărturisește.

Ideile filozofice de care poetul se arăta atras aparțineau însă climatului literaturii expresioniste. Ca viziune, Fundoianu e mult mai aproape de Chagall sau Soutine și prin ei de o cu totul altă atmosferă artistică decît aceea în care s-a născut lirica lui Fr. James. În ciuda aparentei seninătăți, poezia „Priveștiștilor” e străbătută de neliniști tragice interioare. Natura e cîntată — cum spune Fundoianu însuși — ca paradisul pierdut. E tendința pe care o va prezenta mai tîrziu în studiile sale filozofice drept condiția existențială a poeziei. *) G. Călinescu observă că Fundoianu descoperise tabloul și exaltă simțurile minții să-l apropie pe om de viața lăuntrică a creației, mîrosul, pipăitul, — tradiționalismul lui fiind „un pantemism olfactiv și tactic, o îmbătăre de exaltații vitale”. Poetul simte obscur natura invadindu-i ființa. El reține mugetul vacilor stiveriene „cu sorțul alb”, tipatul cocoșilor „pe bolovanii de soare”, „liniștea în care s-aude cum încolecteș grîul”, alingerea de „zăpădă” a dimineții căldura soarelui scurgîndu-se prin trup ca un fluid, răcoarea închisă în zeamă perlor, miresma finului și a trifoiului. Lumea înconjurătoare e identificată pe această cale:

„În țig — scrie Fundoianu — miroase-a ploaie, a toamnă și a fin. Vîntul nisip aduce, fierbinte, în plămîn, și fețele așteaptă în ulita murdară, lăcerea care cade în fiecare seară, și factorul cu gluza pe cap, greei și surd. Căruțe fugărite de ploaie au trecut, și liniștea în lucruri de mult, mecegăiește.”

„Herța”, I) Tot acest contact înîm senzorial cu universul vegetal, cu cîmpul, cu răburile, cu roadurile pămîntului există însă și la Piliat. Viziunea originială a lui Fundoianu e reprezentarea naturii într-o permanență explozie de vitalitate elementară, agresivă. La el, nesăpînite seve agresive fișesc din toate părțile. O lume frustă, indiferentă la opera civilizației tinde mereu să coltăpescă țirgul, excreșcență miserabilă în mijlocul ogoarelor și pășunilor eterne. Vacile calcă-n asfaltul ud, aduc în ulți baliga cîmpurilor „și în suris o scamă din soarele apune”. Ploaia „sînge lanarele cu gaz”, desfundă străzile, boii își freacă „somnul neșpurat” de sîniele de fier”, gardurile sînt năpădite de urzici, „pămîntul țese-n fală, se strecoară / creștin-spărțuri, se colțără prin zid, / și gras, se-nînde pentru-a doua oară, / peste asfaltul biruit”. („Provincie”, III). Erupția neîntreprită de vitalitate a naturii e privită cu un ochi fascinat, proiectată în pinze halucinantă la Kokoska. Din șesuri vine seara odată cu cîrezele de vite, pustiu și întineric pe care „țirgul cuprins de noaptea” îl privește „cu ochii roșii”. Naturismul lui Fundoianu e o intronare de anarhie edenică în univers. Tolu urmează să se cufunde în mlul primar, sub dîhul fără slirșit. Via așteaptă ploaie s-o-năgălbenească, ploaie s-o putrezească / soseaca cu o lăpă s-a rupt de-atîtea ploa, / trec porcii, cei cu suflet de bală, spre noroi, / trec porci urzi, și doamnă stupid într-o bătoacă — / ca haosul pe lume din nou să se deslăcă”. („Herța”, V). Natura n-are decît la suprafață calmul pillant. Îndărătul elementelor, poetul, ca expresionistii germani, ca Heym sau ca Benn, descilărează stihii la pîndă, „figura nevăzută, teribilă a forței („Herța”, VII). Intrarea în universul agresiv devine la Fundoianu un act de contopire cu principiile generalizate universale. Poetul vrea să umble în ploaie „desculț”, pentru a trăi nemijlocit senzația de primenire a firii. Gestul capătă dimensiuni de ritual și se bogănd într-o „rugă simplă”, care nu e decît o invocare panteistă a duhului vieții:

„Ploaie — zice Fundoianu, — spală pămîntul de cruță pămîntul, ploaie, de uraganul rău bun, în desertul mării, secolilor de umblet. umlă sămînța bine și fi-o să plestească; sămînța de lucernă, de popoși, de orz, orz pentru că, lucernă la vaci și popoșul fi-l ploaie pentru oamenii cari te așteaptă-n tindă cu porci uscați de-amiază, cu vișini, cu pustiu și cu neveste-n care țipă copiii surzi. Și pune frunze-n vișni; ca să se urce-omida fi grăul; să nău năușă granzii de pămînt. și salcii; să se poată bivoli scărpină.”

*) Le poète et de Schopenhauer” și „La Conscience malheureuse du Poète”, Cahiers du Sud, 1937. „Acestași amintire, această nostalgie a unei vîrste pierdute, o poezie primitivă, fabuloasă, de scris pe frunze de aur”, și din care Rimbaud a făcut cheia de boltă a pastelui sale, o cerebrel cît de puțin adîncită va stabili imediat că s-a găsit din toate timpurile la rădăcina însăși a oricărei poezii, forțată într-un fel să exprime după cum spune Baudelaire: „înăbrăria unei melancolii lirice, a unui postulat nervos, a unei naturi exaltate în imperfecție și care vrea să la în stăpînire, imediat, chiar pe acest pămînt, un paradis revelat”.

„În casa de lăcere cu iederi și urzici, plină cu somn de buluiți cînd, cu ochii mici, nimeni nu știe toamna cînd a intrat în casă, și anii de cînd surda pereli, ca să iasă. Un clopot surd la masă și la culca, chema; avea și-atuncea sparta arama și coeala și-l ascultam, cu gura pe lespede, cum geme, să fi-n loc moluzul și curgerea de vreme. Motani de porțelan cu ochii verzi au tors plecare-n lumea celor ce nu s-au mai întors; dar s-auzeau în seară cu gemăt de lăuze, clapele-nirziale pe mini, ca niște buze. Poate e mama care molăie-n jîl, aici — coase ciropi de lîna moale, pentru bunici. Dac-ar cădea odată ploaie roșcovane prin mădule-ari curge din nou, ca prin burlane, și-ai fi în casa singur, pustiu și monoton — ca-n insula vreunui sălbatc Robinson.”

Mîșcat de o lînjire milenară după regisirea contactului biblic cu natura, dispus să exalte sevele ei vitale și nu o ordine tradițională rurală, Fundoianu nu renunță la nolaia crudă, realistă chiar cînd e vorba de universul agresiv. Boii sînt „idoții”, „urții”, au „ochii de sticlă”, „aiul, strîmb” și li s-au prins de coada cu „unghii de scul”, țărani sînt plini de „rapan”; caprele trec băroabe și murdare, în cîmp, se suie cître cer „groatul fum de pe gunoaie”, „creșul are-omidă”, „mazărea, gărgărită”, caii se scaldă înconjurați de rotul unor „moște verzi”. Intervine în „Priveștiști”, nu o dată, o distanțare ironică, menită să prozaizeze scenele, care riscă să capete o aură de sacralizare. Sînt singurele momente cînd Fundoianu intră cu adevărat sub umbra tulerăa la lui Argeșici în acest instantaneu: „Stau foț să cadă, sure foț; un cerb

„Cu aceeași dorință de a împărții soarta terurilor plătitorilor și arborilor, Fundoianu cîntă voluptatea imaginărilor luminii soarelui și sevelor pămîntului în tructe. „A spart în mine toată bulgoria cu struguri? au spart în mine toate butoalele cu vin?” Dacă n-ay și cî-i toamnă, ay crede că sînt plin pe coaja, cu porcii din bubele de murguri.” („Romanță”, II) Sau în altă parte scrie: „Și e lumina care poate să cadă jos. Pe balta lîna pină-n alund și pe zămoși — și e lumina care poate să cadă-n tine. De viț să mîni în seara aceasta, boii uzi. Coace-mă bine Doamne în cîmp, ca pe-un harbuz, și sparge-mă, în toamna aceasta, care vine.” („Alte priveștiști”, III)

Imaginea stihială a naturii lui Fundoianu se distinge foarte bine în poemul intitulat „Ce simplu”. Aici se începe de obicei cu descripția unui tablou de toamnă. Boi, pe dealuri, „duc arătura-n vid. / Septembrie strînge-n doniți struguri...” îi calcă sus, în crămă cu tălpile-desculte”. Ploaia a umplut casa de furnici. Un pîndar „împușcă tăcearea”. Dar treptat fața bucolică a naturii lasă să se întrevadă îndărătul ei o înclășare de forțe demurgice. Trecearea e aproape imperceptibilă și se face print-o reflecție anodină asupra existenței, cu prizele unei immortărități:

„Ca totdeauna viața-i cu garduri și cu porci cu vișini și neveste care au fișa scumă. În anotimp, sîmți pasul lui Dumnezeu cum calcă, și numără pe mină cîștigul din finet; mălai e pentru oamenii și mei pentru stigleți. Cîrezi halucinale mugesc pe după vie; femei goale, în lanuri, au pielea pămîntie, și ai putea pămîntul în pielea lor să-i ai. În popă — poate Naiba — cu mîinea spre malai peste sicriu, cu bratul întins, blagoslovește. Din curba lui, pămîntul s-a-nlîns, se umflă, crește, și cheamă cître dînsul oamenii de noroi. Și oamenii se culcă cu sufletu-n noroi, îl scuipă, îl sărută, îl blasfămie, îl iartă — și bulgării de noapte se prăbușesc pe moartă.”

„Ce simplu...”

„Acestași reprezentare a cîmpului ca un univers misterios și teribil care începe de la bariera țirgului nu e străină de anumite atavisme sufletești. Fundoianu moștenește amintirea ghetto-ului ancestral. De aici, fascinația pe care o exercită asupra sa natura, comunicîndu-i un sentiment ascuțit al libertății, o betie a bucuriei vitale și întîmîndu-l totodată prin forță, prin elementaritate. Poetul realizează condiția sa omenească cîndăta. La țară, unde a crescut, a văzut cu proprii săi ochi — cum spune E. Lovinescu — „stăciștii laptelei prelungiți lichid din ugerul vacii pînă în fundul șistărutului, și bălegarul fumegînd al botii laborioși” („Memorii”, II). În același timp, în casa părintească asista fiecare Vineri seară, la un ritual straniu. Cu flecterele pe frunte, veghiată de lumina sfesnicilor ai săi se rugau într-o limbă neînțeleasă evocînd melaoguri îndepărtate, o existență milenară și răcoare. Intîlnirea aceasta între o lume frustă, rurală, perfect adaptată naturii și descendenții unui neam bătrîn, înghesat de secole în ulițele fără soare ale ghetto-ului, Fundoianu o fixează magistral cu umirea și lirismul lui Chagall:

„Seara, un murmur negru creștea din sinagoga; Cereau de sigur — alîlăi ai îi voit să rogi — ca să-i ferească Cerul cum le-a ferit strămoșii de panica adusă din cîmpurile roșii. Deodată după geamuri se aprindeau făclii; o umbră liniștită intră în prăvălii, în magazine; aducea o poezie a blestemului vesniciei răcitor, fără odihnă, pe toate drumurile pămîntului, de întrebări amare: „Étais né à Jassy que cherchais je si Oran? „pourquoi suis-je parti quand même et qui m'a jété sur les routes / qu'avais-je donc à dire aux hommes / ou qu'avais je à attendre d'eux?” Ulyse devenea prototipul acestei existențe blestemate să nu-și găsească nicăieri un liman de odihnă. Prin comparație, condiția sa umană îi apărea poetului chiar mai jalnică pentru că ajungea să spună: „tu avais une deesse à ton côté Ulyse / à qui serit de voyager / une jarre de lait calme les cuisines de l'epouse / des murs blancs de fraits / le monde merveilleux sous verre / une belle lumière froide / — à qui serit-il de s'en aller / et d'emporter ses dieux avec / comme du linge blanc plié dans une malle?”

Sub influența lecturilor chestoviene, în Titanic poezia lui Fundoianu ajungea la o și mai mare abstractizare, fișind să devină o „clamoare” internă a omului. Se refîne presentimentul tragic din versurile: „Sous quelle épitaphé / dormirai-je enlin?”). Poeemele scrise în anii cînd trăia ascuns și și semna manuscrisele Isaac Laquedem (numele Jidovului răcitor) sînt traversate de o imensă desnădejde (Super lumine). Pentru țara lăuntrică pe care o cuprîndea meriță să fie amintite aici versurile intitulată „Juin 40”, mai ales raportate la ironia istoriei și la slirșitul atroce al lui Fundoianu, cîteva linii înainte de încheierea războiului I

„La loutre tout à coup suivie de son sang sur la neige où se traîne sa forme chancelante, cede pour un instant au cri de la stupeur — mais aussitôt s'éveille à soi. Elle se lèche les plaies. De son oeil elle comple les petits blesses dans la bataille, mais respasces, son gite est chaud, de la chaleur de tous ces yeux ouverts qui rêvent en commun. C'est pour l'instant un rêve encore, mais un rêve silencieusement boulangre. Il faudra de neuves énergies pour l'amener enfin au point d'éclosion désiré. Mais la race est forte et la puissance non ébréchiée. Demain est lui aussi un jour”.

1) „Baïser montant aux yeux des mers avec lenteur” (A. Rimbaud, Bateau Ivre)
2) — Eu m-am născut în Iași, ce caut la Oran? De ce-am plecat? Și cine mă aruncat pe drumuri? Ce-aveam să le spun oamenilor? Din partea lor ce-aveam de așteptat?
3) — Ți-a fost mereu aproape, Ulyse, o zelă, — să vînturi lumea, ce folos? Un blid cu lapte cald, coapsa nevestei, peretiș proaspăt văruiți, lumea, cu toate minunile, sub sticlă, lumina rece și frumoașă, — de ce să rălăcești meru ducîndu-ți prelutindii zeii ca ruile împăturite într-un culăș?
4) Sub ce epital, voi dormi în slirșit?
5) — Lupoaca, dintr-o dată, cu direle de singe după ea, fiindu-și pe zăpădă șovăitoarea formă, pentru o clipă scoate un strigăt de umire, dar înte-și vine-n fire și rînille își lîngă. Din ochi își numără puindrii rînilii în lîngă, însă leferi, e cald birlogul de dogoarea acestor ochi deschis care visează plămădit. E încă doar un vis acum, dar e un vis plămădit în lăcere. Va fi nevoie de-o putere nouă spre a da-nșirși, dorita floare. Dar spîta este tare, vigoarea-i neînfrîntă. Mai e o zi și mîine. (Iunie 40)

*) Le poète et de Schopenhauer” și „La Conscience malheureuse du Poète”, Cahiers du Sud, 1937. „Acestași amintire, această nostalgie a unei vîrste pierdute, o poezie primitivă, fabuloasă, de scris pe frunze de aur”, și din care Rimbaud a făcut cheia de boltă a pastelui sale, o cerebrel cît de puțin adîncită va stabili imediat că s-a găsit din toate timpurile la rădăcina însăși a oricărei poezii, forțată într-un fel să exprime după cum spune Baudelaire: „înăbrăria unei melancolii lirice, a unui postulat nervos, a unei naturi exaltate în imperfecție și care vrea să la în stăpînire, imediat, chiar pe acest pămînt, un paradis revelat”.

„Cu aceeași dorință de a împărții soarta terurilor plătitorilor și arborilor, Fundoianu cîntă voluptatea imaginărilor luminii soarelui și sevelor pămîntului în tructe. „A spart în mine toată bulgoria cu struguri? au spart în mine toate butoalele cu vin?” Dacă n-ay și cî-i toamnă, ay crede că sînt plin pe coaja, cu porcii din bubele de murguri.” („Romanță”, II) Sau în altă parte scrie: „Și e lumina care poate să cadă jos. Pe balta lîna pină-n alund și pe zămoși — și e lumina care poate să cadă-n tine. De viț să mîni în seara aceasta, boii uzi. Coace-mă bine Doamne în cîmp, ca pe-un harbuz, și sparge-mă, în toamna aceasta, care vine.” („Alte priveștiști”, III)

Imaginea stihială a naturii lui Fundoianu se distinge foarte bine în poemul intitulat „Ce simplu”. Aici se începe de obicei cu descripția unui tablou de toamnă. Boi, pe dealuri, „duc arătura-n vid. / Septembrie strînge-n doniți struguri...” îi calcă sus, în crămă cu tălpile-desculte”. Ploaia a umplut casa de furnici. Un pîndar „împușcă tăcearea”. Dar treptat fața bucolică a naturii lasă să se întrevadă îndărătul ei o înclășare de forțe demurgice. Trecearea e aproape imperceptibilă și se face print-o reflecție anodină asupra existenței, cu prizele unei immortărități:

„Ca totdeauna viața-i cu garduri și cu porci cu vișini și neveste care au fișa scumă. În anotimp, sîmți pasul lui Dumnezeu cum calcă, și numără pe mină cîștigul din finet; mălai e pentru oamenii și mei pentru stigleți. Cîrezi halucinale mugesc pe după vie; femei goale, în lanuri, au pielea pămîntie, și ai putea pămîntul în pielea lor să-i ai. În popă — poate Naiba — cu mîinea spre malai peste sicriu, cu bratul întins, blagoslovește. Din curba lui, pămîntul s-a-nlîns, se umflă, crește, și cheamă cître dînsul oamenii de noroi. Și oamenii se culcă cu sufletu-n noroi, îl scuipă, îl sărută, îl blasfămie, îl iartă — și bulgării de noapte se prăbușesc pe moartă.”

„Ce simplu...”

„Acestași reprezentare a cîmpului ca un univers misterios și teribil care începe de la bariera țirgului nu e străină de anumite atavisme sufletești. Fundoianu moștenește amintirea ghetto-ului ancestral. De aici, fascinația pe care o exercită asupra sa natura, comunicîndu-i un sentiment ascuțit al libertății, o betie a bucuriei vitale și întîmîndu-l totodată prin forță, prin elementaritate. Poetul realizează condiția sa omenească cîndăta. La țară, unde a crescut, a văzut cu proprii săi ochi — cum spune E. Lovinescu — „stăciștii laptelei prelungiți lichid din ugerul vacii pînă în fundul șistărutului, și bălegarul fumegînd al botii laborioși” („Memorii”, II). În același timp, în casa părintească asista fiecare Vineri seară, la un ritual straniu. Cu flecterele pe frunte, veghiată de lumina sfesnicilor ai săi se rugau într-o limbă neînțeleasă evocînd melaoguri îndepărtate, o existență milenară și răcoare. Intîlnirea aceasta între o lume frustă, rurală, perfect adaptată naturii și descendenții unui neam bătrîn, înghesat de secole în ulițele fără soare ale ghetto-ului, Fundoianu o fixează magistral cu umirea și lirismul lui Chagall:

„Seara, un murmur negru creștea din sinagoga; Cereau de sigur — alîlăi ai îi voit să rogi — ca să-i ferească Cerul cum le-a ferit strămoșii de panica adusă din cîmpurile roșii. Deodată după geamuri se aprindeau făclii; o umbră liniștită intră în prăvălii, în magazine; aducea o poezie a blestemului vesniciei răcitor, fără odihnă, pe toate drumurile pămîntului, de întrebări amare: „Étais né à Jassy que cherchais je si Oran? „pourquoi suis-je parti quand même et qui m'a jété sur les routes / qu'avais-je donc à dire aux hommes / ou qu'avais je à attendre d'eux?” Ulyse devenea prototipul acestei existențe blestemate să nu-și găsească nicăieri un liman de odihnă. Prin comparație, condiția sa umană îi apărea poetului chiar mai jalnică pentru că ajungea să spună: „tu avais une deesse à ton côté Ulyse / à qui serit de voyager / une jarre de lait calme les cuisines de l'epouse / des murs blancs de fraits / le monde merveilleux sous verre / une belle lumière froide / — à qui serit-il de s'en aller / et d'emporter ses dieux avec / comme du linge blanc plié dans une malle?”

Sub influența lecturilor chestoviene, în Titanic poezia lui Fundoianu ajungea la o și mai mare abstractizare, fișind să devină o „clamoare” internă a omului. Se refîne presentimentul tragic din versurile: „Sous quelle épitaphé / dormirai-je enlin?”). Poeemele scrise în anii cînd trăia ascuns și și semna manuscrisele Isaac Laquedem (numele Jidovului răcitor) sînt traversate de o imensă desnădejde (Super lumine). Pentru țara lăuntrică pe care o cuprîndea meriță să fie amintite aici versurile intitulată „Juin 40”, mai ales raportate la ironia istoriei și la slirșitul atroce al lui Fundoianu, cîteva linii înainte de încheierea războiului I

„La loutre tout à coup suivie de son sang sur la neige où se traîne sa forme chancelante, cede pour un instant au cri de la stupeur — mais aussitôt s'éveille à soi. Elle se lèche les plaies. De son oeil elle comple les petits blesses dans la bataille, mais respasces, son gite est chaud, de la chaleur de tous ces yeux ouverts qui rêvent en commun. C'est pour l'instant un rêve encore, mais un rêve silencieusement boulangre. Il faudra de neuves énergies pour l'amener enfin au point d'éclosion désiré. Mais la race est forte et la puissance non ébréchiée. Demain est lui aussi un jour”.

1) „Baïser montant aux yeux des mers avec lenteur” (A. Rimbaud, Bateau Ivre)
2) — Eu m-am născut în Iași, ce caut la Oran? De ce-am plecat? Și cine mă aruncat pe drumuri? Ce-aveam să le spun oamenilor? Din partea lor ce-aveam de așteptat?
3) — Ți-a fost mereu aproape, Ulyse, o zelă, — să vînturi lumea, ce folos? Un blid cu lapte cald, coapsa nevestei, peretiș proaspăt văruiți, lumea, cu toate minunile, sub sticlă, lumina rece și frumoașă, — de ce să rălăcești meru ducîndu-ți prelutindii zeii ca ruile împăturite într-un culăș?
4) Sub ce epital, voi dormi în slirșit?
5) — Lupoaca, dintr-o dată, cu direle de singe după ea, fiindu-și pe zăpădă șovăitoarea formă, pentru o clipă scoate un strigăt de umire, dar înte-și vine-n fire și rînille își lîngă. Din ochi își numără puindrii rînilii în lîngă, însă leferi, e cald birlogul de dogoarea acestor ochi deschis care visează plămădit. E încă doar un vis acum, dar e un vis plămădit în lăcere. Va fi nevoie de-o putere nouă spre a da-n

SPUS

GELU NAUM

Avea fruntea de fier și obrajii de fier
când respiram lângă ea suna
ca un clopot de fier suna
nu știu dacă plutea dacă se depărta
când respiram lângă ea

Citeodată citeam lângă ea
sub copacul de fier la lumină de fier
eu citeam lângă ea o carte subțire
adia vîntul de fier și cuvintele fluturau
ea asculta și suna
ca un clopot de fier suna

OBERAMMERGAU

Orășul avea o singură casă
casa avea o singură încăpere
încăperea avea un singur perete
peretele avea un singur ceas
ceasul avea o singură limbă

În tot acest timp copiii
creșteau și puneau o singură întrebare
pe cînd adulții nedumeriți și superbi,
scădeau scădeau surzind

ECLIPSA

Bătrînii veneau de departe
înveliiți în oboseala lor zdrențuită

Cineva spunea : vin să vadă

Cînd au ajuns la rîu apa s-a ridicat în aer
și ei au trecut prin albia seacă.

La un pas de noi s-au oprit
au respirat liniștiți și tăcuți
apoi s-au așezat pe pămînt

Spinările lor acopereau coarnele Taurului

SMOCHINUL

Nu știu ce rufe și antene lungi
se clatină pe bălării De-aiunci
smochinul cu o creangă mai înaltă
mă strigă de pe plaja cealaltă
și pe sub tălpi ecoul mi se ascunde
în goluri de nisip cu semilune ude

AVENTURA CERCULUI

Totă al somnului văr al soțetii frate al echilibrului
aleargă aleargă prin ploaie

Vesela simetrie a Încăputului
urmărește pe asfalt o linie dreaptă
la capătul căreia așteaptă oboseala

IUBIRE IMENSĂ

Prin fiecare perete cercului două tăceri
și eu înțeleg să mă ascult
cu două guri vorbesc și mă ascultam singur
cu cite două urechi pe fiecare parte a feții

Și era o iubire
în timp ce peste cubul ei abia vizibil
în fiecare dimineață răsăreau doi sori

LA MANIFESTAȚIE

Schiță de ALEXANDRU MOSCU ● Premiul al III-lea la concursul „Gazetei literare”

1 Mai — în zori — cerul vină. Un guler strîmt (dar
toate cămășile mele sînt prost croite), o perdea fluturînd ca
o pînză de iolă neîntînsă. Poate nu plouă. Iam iau costumul
de baie.

Gîndurile sînt limpez și e foarte devreme. Încă n-am
aprinș prima țigară. Ah, acele minunate zile de vară, pe la 6,
pe la 5, în pădure. Mirosase a ciupercă, a frunze putrezite.
Uși de zilele monotone, cînd e prea cald și prea multă treabă,
cînd n-ai timp să te gîndești decît la un oarecare confort,
la femeile zărite dimineața în stația de troleibuz, la meciul
de duminică trecut și de duminică asta. Doamne, umbliam
zile și săptămîni ca niște adevărați hircioși. Încercam odată
să mergem pe străzile cele mai cunoscute privind numai acoperișurile
caselor. O să vedeți balcoane, cornișe și un cer
de care n-ai știut vreo dată.

Și amintirile... Uite, plec într-o vară la Poiana Stînii
cu Cristina. Bem un coniac. Și într-o seară de iarnă îmi
amintesc de ziua aceea, revăd cabana înălțată în fum, magne-
tofonul care cînta o melodie la modă. Ca un tablou care
așteaptă de mult să fie înrămat, clasat.

Pașii mei și străzile. Ce liniște. Odată, tot de 1 Mai,
cred că aveam șase ani, am cunoscut o fată. Era blondă,
blondă. Acum 1 s-a mai închis părul. (Copiii mici au părul
foarte deschis). Într-un cartier liniștit ca al nostru man-
ifestația însemna ceva mai mult decît în alte cartiere.
Coloana trecea pe la Podul Elefterie. De pe străzile acelea
umbrite de castani veneau oamenii să privească. Am mers
o vreme pe lângă coloană bînd toba. Cînd ai o toabă nouă,
doar primele zile e greu pentru vecini. După aceea te plitici-
sești de ea. Zace în pod și o găsești peste 10—15 ani cu tabla
strîmbă, cu vopseaă jupuită. Aici a fost un lepurăș, aici
niște cai sălbatici, și aici două turturele. Toate colorate.
Eram mîndru de toba mea. Dar nu mă băga nimeni în
seamă. M-am supărat pe toți oamenii. Aș fi vrut însă să-mi
admire cineva toba. Fie chiar și fetița înfășurată pe strada
noastră.

— Nu vrei să te joci cu mine, fetițo? Uite ce toabă
mare am!

Am ajuns în curtea Facultății de Științe Juridice. O
multime de studenți se agită dezordonat. Murmur confuz din
care răzbată frînturi de fraze. Cineva îl întrebă pe Șerban
dacă l-a adus o carte. Sabin, mi se pare, își laudă pantofii
cei noi. Vocile îmi sînt cunoscute dar le aud ca prin vis. O
caut și privirea îmi lunecă grăbită peste pancardete și stea-
gerule din mîini, de pe lângă ziduri.

În jurul lui Tony, „grasul”, s-au strîns cîțiva băieți.
Sînt departe și nu aud ce spun. Cred că Tony povestește
ceva cu haz, căci are fața imobilă — tip clasic de mucașit.
Ca o confirmare a gîndului meu cel de acolo izbucnesc în
rîs. „Păpăneată” ride așa de tare că iese din grup clătin-
dîndu-se. Se ține cu mîinile de burta. Își șterge lacrimile
oțînd, mulțumit. Rid și eu, fără vola mea.

Dar curtea e plină de astfel de grupulețe. Lîngă scări-
le principale — o „lîză”. Nu știu cum se întîmplă dar în
mîlțoc nimeresc cei mai fricoși. Ca și acum, Lucian, știe
toată lumea, e un laș. Him, zimbetește. Ce zîmbet forțat.
Ceilalți se îmbrîncesc în tăcere și fiecare vrea să ajungă
în față. Cine l-a pus? Stănescu, un vîlăgan, și dă pe toți
la o parte și lovește scurt, de jos în sus. Gălăgioșii se
înghesie într-un bizz... general. Lucian n-a ghicit. Se
întoarce cu palma răsucită sub braț, în hobotele de ris
ale celorlalți.

M-am rezemat de un zid. Disting prin larmă ritmul
pregnant al „Paciangăii”. Un radio portativ. Să răsfoim
ziarul. Nu pot citi. Văd numai titlurile. Dacă nu vine?

Și o mină se întinde peste ziar. Mîna ei. Ține în virul
degetelor un sandvici. E alt de aproape că n-am alt-
ceva de făcut decît să mușc din el. Mă strădui pe obraz
și-mi răsucește ușor nasul. Parcă aș fi proprietatea ei
particulară. E revoltat, nu-l așa?

— Neata, băăă...

Cuvintele mi le susoțeste încet, la ureche, de mă trec
florii. „Draga mea” — în gînd. Cu glas tare ar suna carag-
hios. Cel puțin așa cred. Și expresia mea rămîne expresia
prozaică a omului care mîncă cu poftă. Adesea gîndim
una iar chipul nostru reflectă altceva. Cu mijloacele mo-
derne de azi... Nici nu mă uit la ea. Privesc în ziar. Se
atîrnă de brațul meu și-și viră căpșorul să vadă și ea.
Aș rămîne așa, nemiscat, toată ziua.

În curtea școlii, înainte de defilare, m-am bătut cu
un băiat care o trăsese de cozi. Am defilat cu un ochi
învinet și era să fiu dat afară din școală. Prima genera-
ție de pionieri. 1 Mai 1949. O femeie din curtea noastră
mi-a spus că o să ajung pionier cînd s-o face ea popă.
Nu s-a făcut. Pieresem în cazanul ei de rufe niște cas-
tane. Am cîștit undeva că se poate face gumă de șters.
Pasune de viitor chimist.

— Încolnarea!

Studenții se grupează încet, pe alee. Intrăm și noi în
coloană. Responsabili de rînduri au probleme mari de
rezolvat.

— Stănescule, treci în rînd.

Pe Stănescu trebuie să știi cum să-l ței. Nu să-i co-
manzi așa, în fata tuturor. Ia spune-i încet, bătîndu-l pe
umăr, prieteneste: „Stănescule, trec mă și tu în rînd”.
Acel „și tu” va fi înțeles „chiar și tu”, va însemna o recu-
noaștere a personalității lui. Dar așa...

— O! fi vreun șef, bă?

Și întrebarea, deși întrebare, nu suportă replică. Lă-
sați-l în pace, frate. O să intre în rînd cînd va crede el
de cuviință.

— Bărbuță, ia steagul ăsta!

Nu. Holărîț, responsabilul de rînd e lipsit de autori-
tate. N-are curajul să pună la steaguri pe unul mai voi-
nic. L-a găsit pe Bărbuță. Dar acesta e pregătit.

— Nu pot, am scutire medicală, pe cuvîntul meu.
— Unde-i Mișu? Iar întîrzie.
Mișu a venit. Privește la coloană, buimac de somn.
Gifție. Îi fac semn să vină lîngă noi.

— Am tras o spalmă... Credeam că v-am pierdut.
Tramvaietele s-au oprit de la 7.

Pornim. Bulevardul 6 Martie. Vuietul vesel care înce-
tase pentru o clipă revine cu mai multă putere. La răspîntie
așteptăm coloana uriașă ce vine din dreapta. Răsună pu-
ternic un cîntec muncitoresc:

„Lumină-i steagul nostru-n zare
De grele lupte povestind...”
E o mare uzină. Rîndurile s-au dublat. Ne simțim
puțin stînjeniți în fața acestor oameni ce par a îndeplini
un ritual. Nici noi nu ne lășăm mai prejos:

„Vom munci, vom învăța,
Pacea o vom apăra”.

Ne privim zîmbind. Lozinca aceasta. Am auzit-o și
am strigat-o atîta. Și totuși ea trece din gură în gură.
Mă trezesc scîndind cu ceilalți, lozinca ne unește. Sînt
mulțumit. Din buzunar pachetul de țigări parcă îmi face
cu ochiul. Întodeauna un pachet întreg și nu 8 sau 4
țigări cumpărate din mărunțiș îmi dau siguranță.

Coloana s-a oprit. Undeva mai în spate — o horă;
chiuituri și frînturi de melodii cîntate la acordeon și
țambal. La manifestație te înfîlnești cu oameni pe care
nu l-ai mai văzut de ani de zile. Tes din rînd să mînînc
o pereche de crenvurști, la bufetul improvizat la marginea
drumului. În înghesuiala crîncenă mă bate cineva pe
umăr. E Călin. Îi dau mîna peste omenei.

— Căline, ce faci, măi băiatule? Mai e praf pe du-
lapuri?

— Mai e, mai e.
Dialogul acesta pare pentru alții lipsit de sens. Pentru noi
e un salut. Călin are cele mai neașteptate neplăceri. Odată
mi-a măturat: „Merg la cineva în vizită și sînt obligat să
văd praful de pe dușapuri, acolo unde gospodinele îl șterg
foarte rar” (Călin e foarte înalt) — și a rămas o vorbă.

— Am auzit că te-ai însurat, Căline.
— Da, la Craiova.

— E oltenească, ai? O să dai de dracu. Unde lucrezi?
Vreau să aflu totul. Nu se poate. Să fi băut ceva, la o
grădiniță, într-o seară... Chiar dacă am fi tăcut amîndoi, ne-am
fi simțit mai bine.

— Lucrez la I.P.C.H. Dar tu?
Nu știu ce înseamnă Ipecehas. Numele mi-e străin ca o
cifră fără semnificație. Aș vrea să-l întreb dar nu e timp.

— Eu sînt student. La Chimie.
Trag cu ochiul la coloană. A pornit și ne strîngem mîn-
nile.

— Tu nu te însori?
— Mai vedem noi. Îi pierd pe ai mei. Poate îmi dai un
telefon într-o zi.

Între-o zi. Călin îmi face semn cu mîna. Îmi dau seama
că nu mi-a telefonat, că și el știe asta. Cîți prieteni nu am
ca el? Cu care mă întîlnesc rar, întîmplător, la un 1 Mai. Nu
vorbim niciodată prea mult și niciodată prea puțin.

— Andrei, hei! La ce te gîndești?
Nu-i răspund. Strîng mai tare brațul cald și molatic lîngă
al meu. Zimbesc privind înainte la fumul de țigară pe care
vîntul îl spulberă imediat. În spatele nostru e o școală. Elevii
și eleve în uniforme curate — fețele cu benjite albe, băieții în
cămăși albe și cravate. Am întors capul după el...

După defilare am plecat cu bicicletele la pădurea Băneasa.
Elev în clasa IX-a. Era cald și liniște. Muschulele se roleau
bîzînd în iarba verde. Știam că vroia s-o sărut. Două ore
m-am gîndit numai la asta. Tîrziu, în vreme ce-mi spunea ceva
— nici n-o ascultam — am închis ochii și m-am repezit spre ea.
I-am simțit dinții netezi și umezi. Mirosea a floricele de po-
rumb. A zîmbit și m-a sărutat pe obraz, înălțată pe virfului.
Parcă ar fi vrut să-mi spună: „De ce trebuie să te chinulești
pentru un lucru alt de simplu?”

Am ajuns aproape de Piața Aviatorilor. Vocea crăincului
se reliefează printre ovațiile și aplauzele de acolo. Treasar. Crai-
nicul spune lucruri care îmi sînt foarte cunoscute:

— Își face intrarea întreprinderea Poligrafică nr. 4. În
anul în curs această întreprindere frunțasă a depășit planul de
împărțiri cu 10%. Pac cinste întreprinderii noastre ca: Șteflea
Ion — inginer, Ionășcu Aurel — mustru, Enache Mihai —
muncitor.

De cite ori nu m-am întîlnit cu muncitorii de la „Poligra-
fica 4”.

— Nu mai trec pe la noi, te-ai ajuns.
— Ce să fac, sînt ocupat cu facultatea. Dar am să vin
într-o zi. Mi-e dor de toți. Și de nea Drăgan, și de Stelică, și
de tovarășa Vișan de la montaj, de Cristescu...

1 Mai 1960. Am acasă o fotografie: „Muncitorii secției
linotip”. Sînt în dreapta, lîngă inginerul Șteflea. Au fost zile
minunate. Plecam din tipografie seara, seriile acelea de vară,
mergînd spre casă... Dar ea? Unde era EA la 1 Mai 1960?
Îmi este imposibil să-mi aduc aminte.

Baloane colorate, cîntece, ovații de pretulindeni.

— Ți-ai luat costumul de baie?

O întreb tare ce să mă poată auzi. Cristina face semn că
da. „Draga mea”, cea din todeauna, cea care a fost mereu
alta. Și de ce oare cînd mă gîndesc la manifestația de 1 Mai
îmi amintesc de EA? Mă uit la cer. Cîțiva nori alburii, ultimii.
Eram în lața tribunii.

VÎNTUL TĂCUT AL VERII

● Schiță de
VASILE REBREANU

Desen de
NICA PETRE

Unul stătea în uliță, rezemat de
poartă, celălalt rezema poarta de par-
tea ailaltă, în curte. De citeva ceasuri
stăteau astfel, aproape nemiscați, pri-
vindu-și fețele asudate, înroșite de căl-
dură. La început rostiră rar, scîndind
și lungind cuvintele obscure, al căror
miez nu-l pătrundeau, le rosteau însă
cu voluptate, aruncîndu-le de la unul
la altul, din ce în ce mai repede, cu
o brutalitate crescîndă, furioasă; știu
că vorbele erau încărcate de ceva urit,
necunoscut și mai știu că lor le era o-
prit să le rostească. Tocmai de aceea,
singuri acum, se pîlmau cu ele cu o
nemîrturisită furie. Auziseră aceste cu-
vinte la cei mari, la părinți și la fra-
ții lor, în ceasuri de vrajbă, le auzise-
ră de mult, odată cu sudalele deșă-
nate, odată cu palmele, cu luciul secu-
rii, cu ascuțitul și luciul cuțitului,
odată cu sîngele. Aceste cuvinte și
le adresau unul altuia, prin
spărtura porții pe care ei o făcuseră
anume ca să se poată vedea, întrecîndu-
se în combinații absurde, în înșir-
ruri abisale, în care cuvintele cunos-
teau cele mai năstrușnice asociații, se
repetau obsedant. În răstimpuri cite
unul din ei asculta atent, copleșit de
înălțarea fără sfîrșit, de împreună-
rile neprevăzute, amețit de viteza cu
care se înălța ori se întindea șirul acela
ciudat, nemaivăzut al vorbelor deșă-
nate, apoi, înfiorat de un neprevăzut
impuls, îl întrerupea cu violență pe
celălalt, vrînd să-l întrecă, să-l ame-
tească, de aceea începea o nebunească
înșiruire, cu glas repezit, înverșunat,
de teamă de a nu fi întrerupt,
vrînd cu orice preț să-l cople-
șească pe celălalt. Dar nici acesta
nu dura mult, căci celălalt, după
oprirea lui visătoare, apoi, în care
zămieșea noi atacuri — îl întrerupea
iar. Un timp emitea deodată, fără să
se mai audă, își vedeau doar gura,
ochii, fețele, auzeau vorbe, percepeau
conturul lor repezit, diform, totul de-
venea mecanic, cuvintele ieșeau cu o
viteză amețitoare, absurdă, se toceau,
se rupeau, ajungeau la jumătate, apoi
rămîneau bucăți din ele, apoi fărîme,
apoi nu se mai auzea decît un conti-
nuu, turbure vijit, pînă așteau, ca
într-un vîrtej de ape duhuitoare.

În cele din urmă, obosiră. Rămaseră
astfel, de a parte și alta a porții, pri-
vindu-se mut, cu ochii măriți, cu fețele
foarte apropiate, cu fețele lor asudate,
înroșite de efort, de căldură; conti-
nuau să se privească în ochi, drept în
ochii lor fără expresie, goi și licioși.

Apoi schimbăru cuvintele:

— Căină.

— Căină, repetă mecanic celălalt. Și

rață, se repezi el. Vrabie. Cocostirc.

— Cocostirc, bivol, rimă...

— Rimă, lemn, pisică, vacă, șarpe,

poartă, jug...

— Tu ești jug și vrabie și cocostirc
și bivol, rimă — lemn — șarpe —
vacă — poartă — pisică — dihor —
ciine — vulpe — mlaștină — porc.

— Tu porc — bivol — de cocostirc
de vacă de vrabie de lemn de ciocan.

Șarpe de pisică de poartă de vulpe
de rimă de acoperiș de buhă de lampă
de izmăniș de secure de gunoi de
vițel... Vițel de cocos de lucrul cel rău
de găină de fasole de par de scorbac
de clop de paie de ham.

— Ba tu ești lemn de lucru cel rău
de pălărie de brăținar de curea de
vrabie de bivol de cocostirc de vacă
de șarpe de vulpe de pisică de par de
curcă de piatră de găină de scîndură.

— Ești de...

— Ești de pălărie de fierăstrău, de
ceas, de piatră, furcă de gunoi de fin,
de lăbodă, de venin de baltă, de porc
de fier de nisip de vițel...

Obosiră, argumentele înfruntării lor
se istoviră și se priviră iar mut, cu o-
chii licioși, răvășiți, turburi, măriți,
cu luminile frînte, încilicite, umbroase
și umede, de ape stătute. Cum stăteau
așa, privindu-se de aproape, privindu-
se apos de aproape, unul din ei
șopti, murmură abia auzit spre celălalt
privindu-l acum apăsător, drept în ochi
cu ochii lui turburi, răvășiți și apoși,
în ochii celuilalt, turburi, răvășiți și
apoși.

— Copac... murmură și se desprinsc
făcînd din locul unde stătuse, se îndepăr-
tă ușor, pe virfului și dispăru în
tăcerea albă a satului.

În curte, celălalt își îndreptă trupul.
Stătea și acum foarte aproape de poar-
tă, dar stătea drept, nemiscat, clipind
uluț din gene în bătaia abia simțită
a vîntului care se stîrnea.

Genele lui tremurau ușor ca frun-
zele unui copac cînd se stîrnea vîntul
tăcut al verii.

GEORGE LESNEA

APUS

Stă-n foșnet de liniște crîngul,
Răchitele ard pe zăgag,
Apusul greblează parîngul
Și ziua se-neacă în iaz.

Nu tremură nici un suflet,
Nu scurmă vreo gheară de chin
Trec păsări de raza prin suflet
Și stele răsăr din destin.

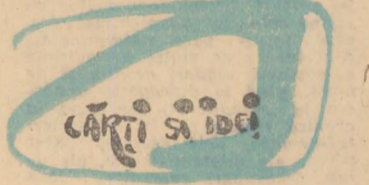
Nu-i nici o cenușă de geamă,
Nu fulgeră-un dor din amurg...
Aș vrea să fiu frunză să freacă
Aș vrea să fiu apă să curg.

RADU BOUREANU

PASĂREA TĂCERII

Aveau altele șoapte toți plopii astă vară,
Alții flori de moarte, în frunză, toamna, iară...
Strălucitoare, stăteau a exploda în vers
S-a prăbușit din geamă și s-a strivit sub mers;
De-ai fi păsător cum pasul îl faci să treci izvorul
Ar fi rămas lumina, nu s-ar fi spart ulciorul
Și apa ne-ncepută ar fi rămas în el

CAIETELE GRUPULUI „POIESIS”

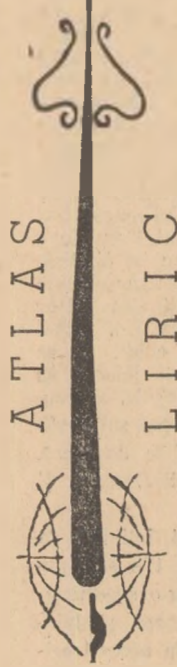

Wascut în 1925, foarte tânăr, absolvent al unei școli de ofițeri, combatant pe fronturile din Carpați și Silezia, Eugheni Vinokurov este admis fără examen în 1948 la Institutul de Literatură „Maksim Gorki” pe baza unui simplu caiet de versuri. Poetul are o certă aptitudine, spre deosebire de ideile; el găsește în imagini de o surprinzătoare prospețime. Coleg de generație cu Robert Rojdestvenski, Andrei Voznesenski și Eugheni Zdanovskii, Vinokurov este autorul a opt volume; primul Poezii despre datele (1953) Albastru, Lirică militară (1956), Mărturisiri (1958). Papa omenească (1959), Cuvânt, Lirice (1962), și Muzica (1964).

E. VINOUCUROV CERCUL

Rotunzi sînt norii,
În rotunjimi se împlinesc femeile,
Planeta noastră și mărul sînt rotunde
Și inima. Tot ce e rotund nu poate fi rău.
Eu sînt îndrăgostit de cerc
Cu-oțita așezare a fost cîndva creat
Că n-are nici sfîrșit și nici păcat,
Rotă și soare. Fără de moară și inel,
Poate de-aceia grecii se închină la el.

Lumea s-a spart în două părți:
Cu sună și fără lîna.
Sinele subiri sînt acordate,
Ca niște corzi nelîmșite, sună;
Prin vin, asemenea unui monstru, urlă
Trenul pe drum necunoscut.
Privește pe fereaștră, vezi, mestecanii
Rămîn de-a pururi în trecut.
Să-nchidem fereaștră! Vagonul
S-a umplut de frig și pădure.
Douăzeci de minute pînă-n oraș,
Cinci kilometri pînă în miezul nopții sure.
In romînește de VALERIU OȘTEANU

Am în față „caiete”, „Centrul de activitate și documentare asupra poeziei contemporane” din Milano¹⁾. Titlul acestui volum, scris cu caractere eline, ar putea să pară prețios și pretentiv; din fericire însă, cele peste 400 pagini atestă o reală pasiune față de poezie în genere și o acută observație asupra fenomenului poetic al zilelor noastre. După cum reiese din cele câteva „file de arhivă” de la început, acest centru și-a început activitatea acum vreo 8 ani, sub îndrumarea devotată a Mariei Vailati, cu o prezentare a poetului Spartaco Ascampner, mort în 1954, și cu o „expoziție de poezie” (cărți de De Pisis, Pavese, Lipparini etc.). Treptat, conferințele — ținute mai întâi la Biblioteca Comunală din Milano — asupra poeziei contemporane, au cuprins un public din ce în ce mai numeros, multîndu-se la Circolo del Convegno: ele tîneau să reprezinte o panoramă a poeziei diverselor popoare, să popularizeze unele aspecte ale poeziei italiene mai noi, să trateze unele „motive de inspirație în poezia universală” (aspirația spre pace, sentimentul timpului, solidaritatea umană, bucuria de a trăi etc.). În slujirea teatrală a 1950/60, sub titulatura „Poezie și poezie”, au fost prezentați Lorca, Quasimodo, Dylan Thomas, Brecht, Ezra Pound, Maikovski, Eluard și Angelos Sikelianos.

Am în față „caiete”, „Centrul de activitate și documentare asupra poeziei contemporane” din Milano¹⁾. Titlul acestui volum, scris cu caractere eline, ar putea să pară prețios și pretentiv; din fericire însă, cele peste 400 pagini atestă o reală pasiune față de poezie în genere și o acută observație asupra fenomenului poetic al zilelor noastre. După cum reiese din cele câteva „file de arhivă” de la început, acest centru și-a început activitatea acum vreo 8 ani, sub îndrumarea devotată a Mariei Vailati, cu o prezentare a poetului Spartaco Ascampner, mort în 1954, și cu o „expoziție de poezie” (cărți de De Pisis, Pavese, Lipparini etc.). Treptat, conferințele — ținute mai întâi la Biblioteca Comunală din Milano — asupra poeziei contemporane, au cuprins un public din ce în ce mai numeros, multîndu-se la Circolo del Convegno: ele tîneau să reprezinte o panoramă a poeziei diverselor popoare, să popularizeze unele aspecte ale poeziei italiene mai noi, să trateze unele „motive de inspirație în poezia universală” (aspirația spre pace, sentimentul timpului, solidaritatea umană, bucuria de a trăi etc.). În slujirea teatrală a 1950/60, sub titulatura „Poezie și poezie”, au fost prezentați Lorca, Quasimodo, Dylan Thomas, Brecht, Ezra Pound, Maikovski, Eluard și Angelos Sikelianos.

Am în față „caiete”, „Centrul de activitate și documentare asupra poeziei contemporane” din Milano¹⁾. Titlul acestui volum, scris cu caractere eline, ar putea să pară prețios și pretentiv; din fericire însă, cele peste 400 pagini atestă o reală pasiune față de poezie în genere și o acută observație asupra fenomenului poetic al zilelor noastre. După cum reiese din cele câteva „file de arhivă” de la început, acest centru și-a început activitatea acum vreo 8 ani, sub îndrumarea devotată a Mariei Vailati, cu o prezentare a poetului Spartaco Ascampner, mort în 1954, și cu o „expoziție de poezie” (cărți de De Pisis, Pavese, Lipparini etc.). Treptat, conferințele — ținute mai întâi la Biblioteca Comunală din Milano — asupra poeziei contemporane, au cuprins un public din ce în ce mai numeros, multîndu-se la Circolo del Convegno: ele tîneau să reprezinte o panoramă a poeziei diverselor popoare, să popularizeze unele aspecte ale poeziei italiene mai noi, să trateze unele „motive de inspirație în poezia universală” (aspirația spre pace, sentimentul timpului, solidaritatea umană, bucuria de a trăi etc.). În slujirea teatrală a 1950/60, sub titulatura „Poezie și poezie”, au fost prezentați Lorca, Quasimodo, Dylan Thomas, Brecht, Ezra Pound, Maikovski, Eluard și Angelos Sikelianos.

Am în față „caiete”, „Centrul de activitate și documentare asupra poeziei contemporane” din Milano¹⁾. Titlul acestui volum, scris cu caractere eline, ar putea să pară prețios și pretentiv; din fericire însă, cele peste 400 pagini atestă o reală pasiune față de poezie în genere și o acută observație asupra fenomenului poetic al zilelor noastre. După cum reiese din cele câteva „file de arhivă” de la început, acest centru și-a început activitatea acum vreo 8 ani, sub îndrumarea devotată a Mariei Vailati, cu o prezentare a poetului Spartaco Ascampner, mort în 1954, și cu o „expoziție de poezie” (cărți de De Pisis, Pavese, Lipparini etc.). Treptat, conferințele — ținute mai întâi la Biblioteca Comunală din Milano — asupra poeziei contemporane, au cuprins un public din ce în ce mai numeros, multîndu-se la Circolo del Convegno: ele tîneau să reprezinte o panoramă a poeziei diverselor popoare, să popularizeze unele aspecte ale poeziei italiene mai noi, să trateze unele „motive de inspirație în poezia universală” (aspirația spre pace, sentimentul timpului, solidaritatea umană, bucuria de a trăi etc.). În slujirea teatrală a 1950/60, sub titulatura „Poezie și poezie”, au fost prezentați Lorca, Quasimodo, Dylan Thomas, Brecht, Ezra Pound, Maikovski, Eluard și Angelos Sikelianos.

Am în față „caiete”, „Centrul de activitate și documentare asupra poeziei contemporane” din Milano¹⁾. Titlul acestui volum, scris cu caractere eline, ar putea să pară prețios și pretentiv; din fericire însă, cele peste 400 pagini atestă o reală pasiune față de poezie în genere și o acută observație asupra fenomenului poetic al zilelor noastre. După cum reiese din cele câteva „file de arhivă” de la început, acest centru și-a început activitatea acum vreo 8 ani, sub îndrumarea devotată a Mariei Vailati, cu o prezentare a poetului Spartaco Ascampner, mort în 1954, și cu o „expoziție de poezie” (cărți de De Pisis, Pavese, Lipparini etc.). Treptat, conferințele — ținute mai întâi la Biblioteca Comunală din Milano — asupra poeziei contemporane, au cuprins un public din ce în ce mai numeros, multîndu-se la Circolo del Convegno: ele tîneau să reprezinte o panoramă a poeziei diverselor popoare, să popularizeze unele aspecte ale poeziei italiene mai noi, să trateze unele „motive de inspirație în poezia universală” (aspirația spre pace, sentimentul timpului, solidaritatea umană, bucuria de a trăi etc.). În slujirea teatrală a 1950/60, sub titulatura „Poezie și poezie”, au fost prezentați Lorca, Quasimodo, Dylan Thomas, Brecht, Ezra Pound, Maikovski, Eluard și Angelos Sikelianos.

COSEMIARI

Festivitate literară consacrată lui M. I. LERMONTOV

În ziua de 15 octombrie a avut loc, în cadrul marilor sărbători culturale recomandate de Consiliul Mondial al Păcii, o festivitate literară consacrată împlinirii a 150 de ani de la nașterea marelui poet rus M. I. Lermontov.

Intreaga imagine despre personajele cuosemiarului roman... În ziua de 15 octombrie a avut loc, în cadrul marilor sărbători culturale recomandate de Consiliul Mondial al Păcii, o festivitate literară consacrată împlinirii a 150 de ani de la nașterea marelui poet rus M. I. Lermontov.

LITERATURA ȘI SCHIMBURILE CULTURALE

— Conferința criticului american Clarence R. Decker —

Țara noastră a fost vizitată recent de criticul american Dr. Clarence R. Decker, vicepreședinte al Universității Fairleigh Dickinson din Reaneck, statul New Jersey. Domnia sa este un partizan al ideii de apropiere și cunoaștere a popoarelor prin intermediul artei. Pentru aceasta editează și publică la cărei codirector este „The Literary Review” unde apar lucrări din literatura universală. În paginile revistei a apărut o antologie a liricii feminine românești, ilustrată prin poeme de Magda Ișanov, Otilia Cazimir, Maria Banuș, Nina Cassian, Veronica Forumbacu.

domnește încă — un anumit spirit izolator, „provincialist”. Nici literatura americană nu e prea bine cunoscută în lume. „Puține universități din străinătate — afirmă conferențiarul — au cadre de literatură americană. În Marea Britanie, așa-numita țară mamă, există numai o singură catedră de acest gen. Pînă de curînd, puține universități străine au dat importanță literaturii americane scootînd-o adesea drept o literatură primitivă, de periferie, cu puține șanse de a rezista timpului. (Vorburilor a remarcat că România este una din puținele țări unde literatura americană constituie obiect de studiu la universitate, fiind predată de doi lecturi americani la București și Cluj). Și totuși literatura americană, cu deosebire aceea din ultimii 50 de ani, dacă nu este cea mai mare din lume, este fără îndoială una din cele mai importante literaturi din secolul nostru. Doresc să spun cîteva cuvinte despre această literatură.

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

În continuare criticul american s-a referit la eforturile care se fac în România și S.U.A. pentru o mai profundă și reciprocă cunoaștere a culturii celor două țări, la realizările obținute încă în cadrul relațiilor culturale romino-americe. În cadrul acestor opere de apropiere între popoare, un rol deosebit îl revine literaturii. Dr. Decker a subliniat apoi faptul că, înșiși pe plan mondial s-au făcut unii pași pentru cunoașterea literaturilor mai este încă foarte mult de făcut. În această privință dădea ca exemplu învățămîntul literaturii universale în universitățile americane unde domnea — și părăsit,

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

Încheiere criticul literar american a spus: „Situația literaturii noastre de astăzi este deosebită o problemă de interes internațional și național. Sînt convins că literatura v. continua să înflorească în ciuda unei lumi absorbite din ce în ce mai mult de dezvoltarea tehnică și că viitorul ne rezervă multe remasteri literare. Sînt convins de asemenea că marea literatură a viitorului va vorbi ca și în trecut despre năzuințele omului în așa fel, încît să fie înțeleasă deopotrivă în toate colțurile lumii. Ea va conștientiza biruința marilor idei umanitare. Literatura care precizează numai punctul de vedere social nu este neapărat o literatură bună, însă literatura bună nu neglijează niciodată problemele pe care și le pune omenirea. Am în același timp încredere că întreprinderea culturilor, o forță imensă în decursul istoriei, se va dezvolta cu o vigoare sporită și pe o scară mai mare. Aceasta nu înseamnă că genul nu va continua să-și înfișă rădăcinile în pămîntul natal: e ca și cu florile. Ele sînt hrănite cu aerul, ploaia și soarele care nu cunosc hotare și pămînt străin.”

PREZENȚE ROMINEȘTI

Ecouri italiene ale poeziei lui Mihai Beniuc

PREZENȚE ROMINEȘTI

Comitetul de redacție